

Cechy populacji *Heracleum sosnovskyi* Manden. jako czynniki opisujące jej kondycję i zdolności inwazyjne

Anna Rysiak*, Agnieszka Hanaka¹

*Katedra Botaniki, Mykologii i Ekologii

¹Katedra Fizjologii Roślin i Biofizyki

Instytut Nauk Biologicznych

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin

*“Protecting the biodiversity of cross-border territories of Ukraine and Poland
from invasive hogweed (Heracleum) populations”*

Cele projektu:

- ☐ Wypracowanie uniwersalnych rekomendacji do zwalczania populacji barszczy kaukaskich w 30 gminach na terenie Polski i 9 na terenie Ukrainy.
- ☐ Szeroko pojęta edukacja dotycząca zagrożeń jakie niesie ze sobą barszcz Sosnowskiego dla bioróżnorodności, zdrowia człowieka i gospodarki.

Invasive alien species

Preventing and minimising the effects on invasive alien species on Europe's biodive

- ❑ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r.
w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających
zagrożenie dla Unii i listy inwazyjnych gatunków obcych
stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz
środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu
ekosystemów

Rośliny IGO

w skali kraju – 35 gatunków

w skali regionalnej – 28

w lokalnie – 9

potencjalnie inwazyjnych – 12

ŁĄCZNIE: zadomowionych 84 (15,4% flory)

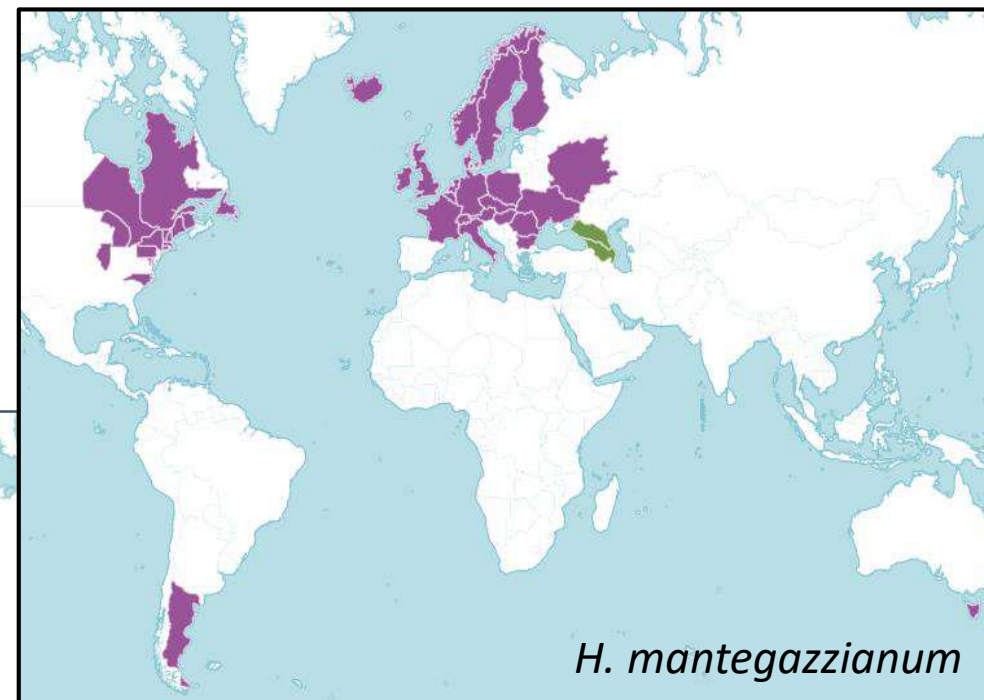
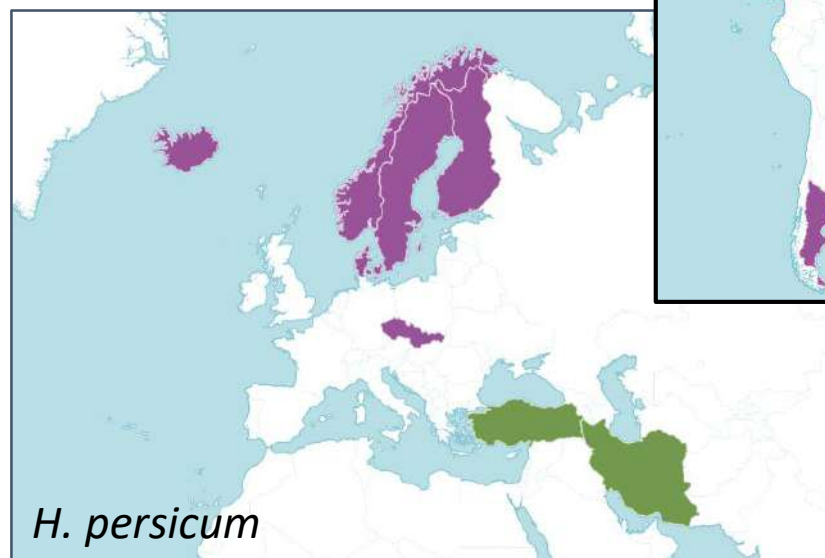
- ❑ Rodzaj *Heracleum* rodzina *Apiaceae* obejmuje 90 –120 gatunków
- ❑ Za największe centra bioróżnorodności rodzaju *Heracleum* uważa się: Kaukaz (26 gatunków) i Chiny (29 gatunków),
- ❑ W Europie występuje 9 gatunków z tego rodzaju.
- ❑ Na terenie Polski 2 gatunki rodzime *H. sphondylium* ssp. *sphondylium*, *H. sphondylium* ssp. *sibiricum*, i 2 inwazyjne *H. mantegazzianum* Somm. et Levier, *H. sosnowskyi* Manden.

Fot. Piotr Chmielewski

<http://www.murawy-life.kp.org.pl>

ZASIĘG PIERWOTNY I WTÓRNY BARSZCZY KAUKASKICH

- ❖ Forma życiowa ► hemikryptofit;
- ❖ Cykl rozwojowy ► roślina monokarpiczna;
- ❖ Dyspersja ► owoc to owalna rozłupnia, dojrzała rozpada się na dwie płaskie rozłupki;
- ❖ Nasiona ► na jednego osobnika przypada średnio 40 000 nasion obielmowych o głębokim spoczynku (MPD) tworzą one trwałe, krótkoterminowe bank nasion.

Fot. A. Rysiak

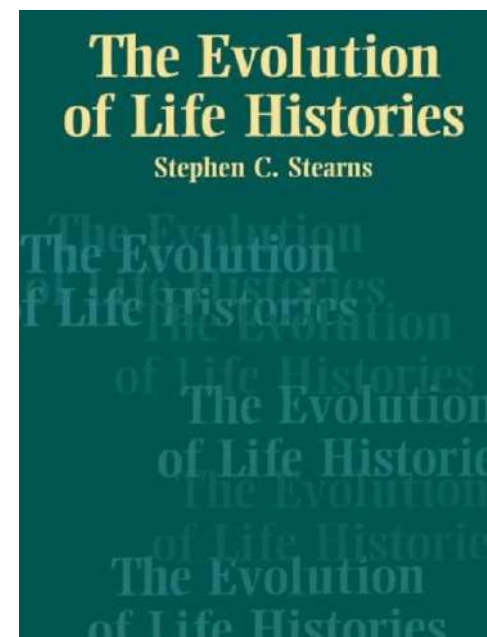
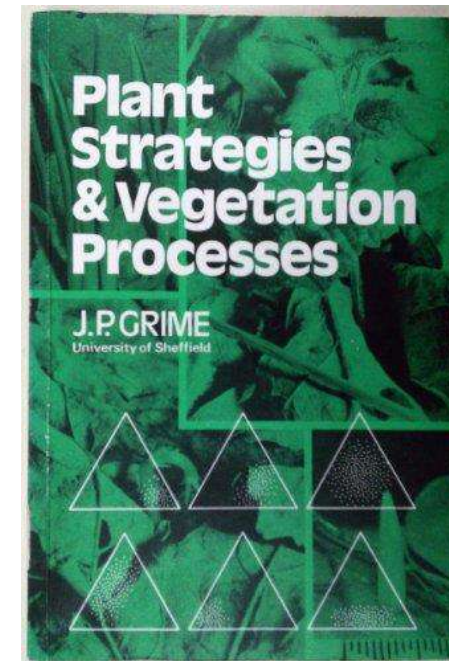
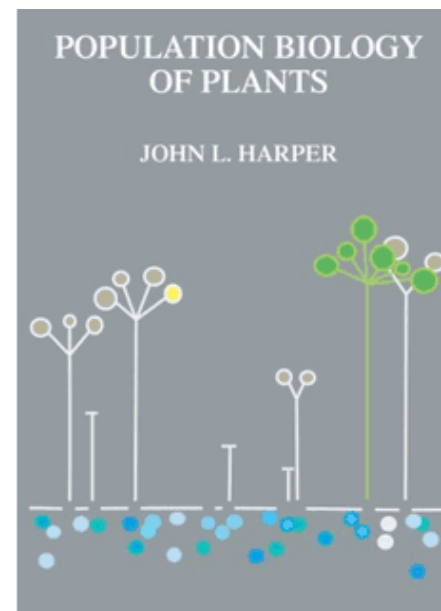
*H. sosnowskyi**H. mantegazzianum**H. persicum*

Badanie populacji barszczu planowane jest w ramach drugiego zadania naszego projektu i obejmie zebranie informacji na temat:

- ☐ cech i typów siedliska,
- ☐ wielkości populacji,
- ☐ struktury wiekowej i żywotności,
- ☐ różnorodności gatunków towarzyszących

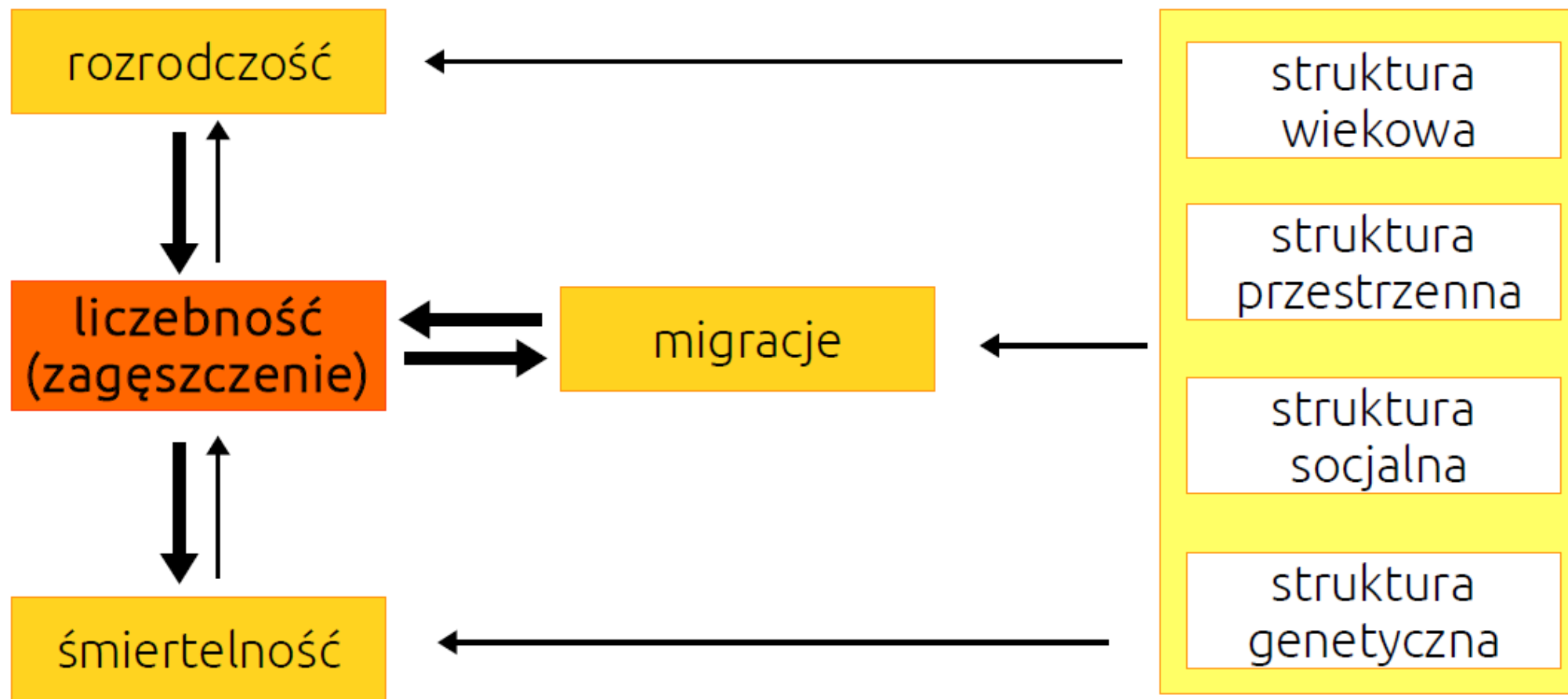
Zostaną przeanalizowane i wykorzystane w działaniach związanych z jego zwalczaniem

► **Rekomendacje dla gmin**

Populacja – grupa osobników należących do jednego gatunku, zasiedlająca dany obszar w określonym czasie.

- W **ekologii** w definiowaniu populacji najczęściej podkreśla się **czas i przestrzeń**.
- Jednak coraz większe znaczenie obecnie przywiązuje się obecnie do **puli genowej populacji**.
- W przewidywaniu **losów populacji** coraz częściej bada się zróżnicowanie jej puli genowej w celu określenia, czy dana populację charakteryzuje **monotonia genetyczna** (częsta przy dużym udziale rozmnażania wegetatywnego lub będąca efektem tzw. chowu wsobnego), czy też duża **różnorodność genetyczna**.

cecha podstawowa

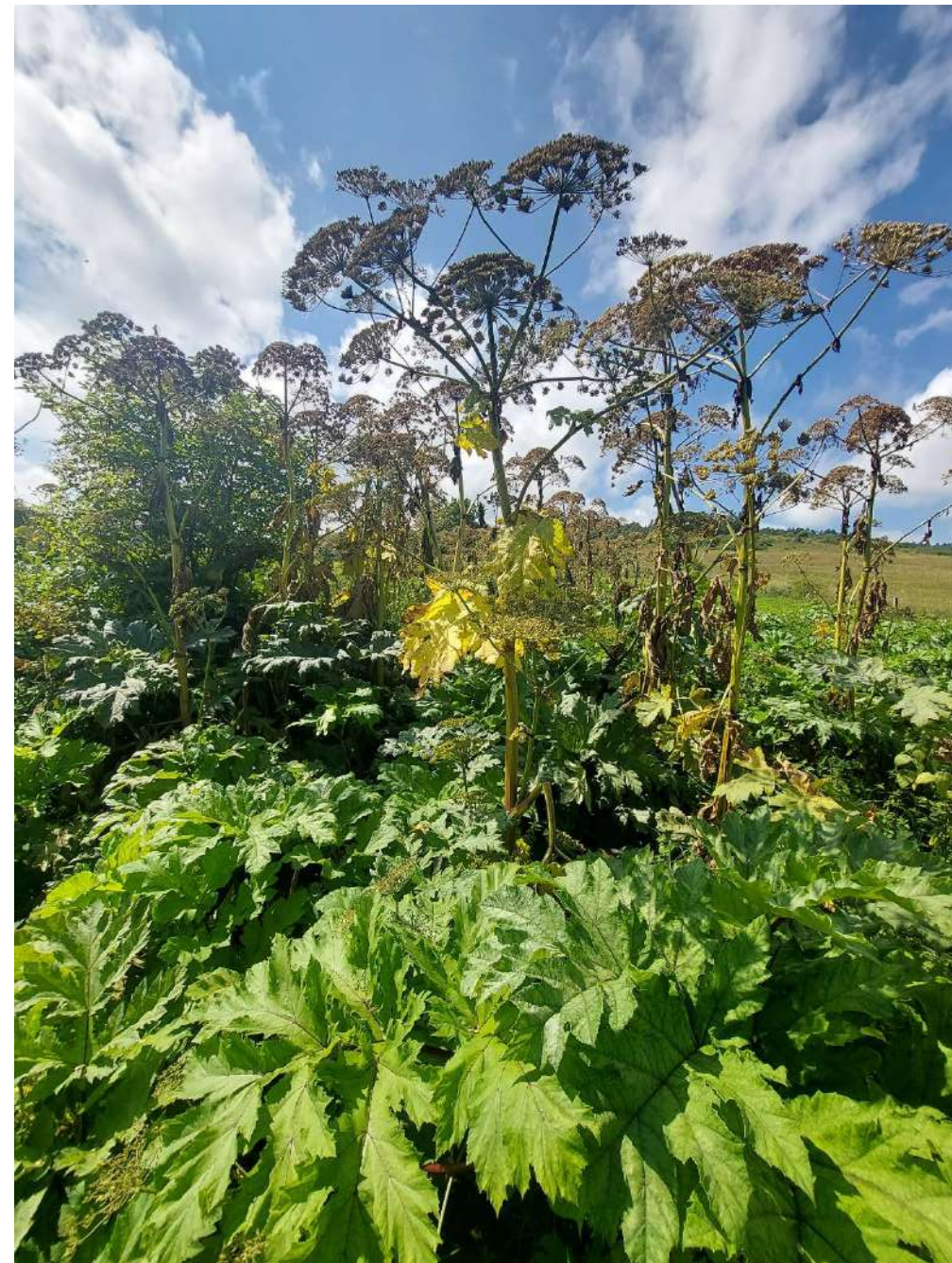
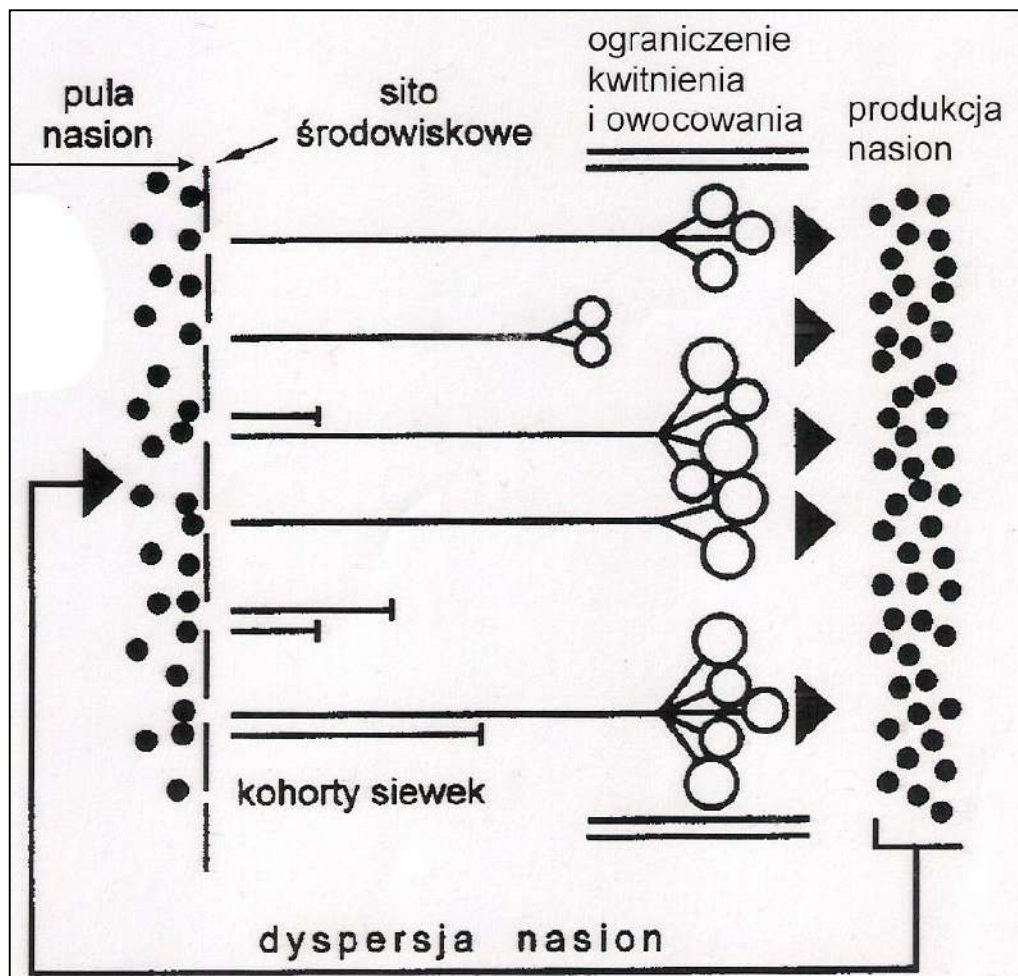

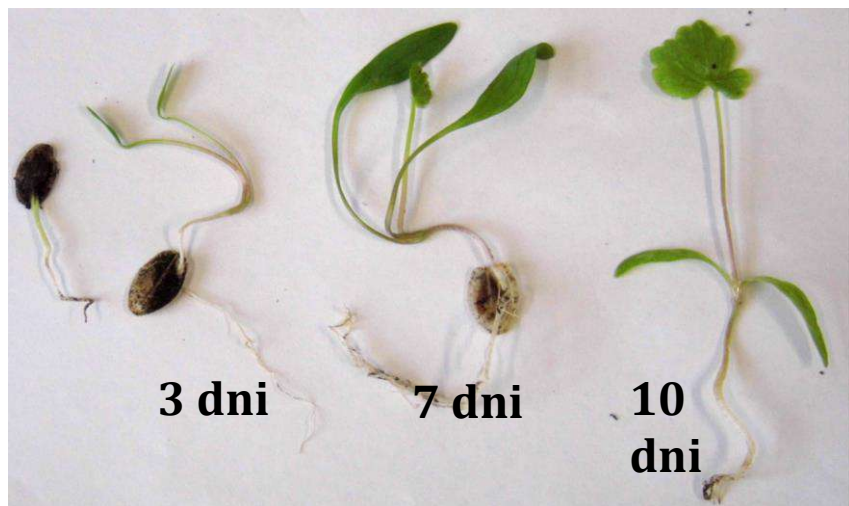
cecha bezpośrednio wpływająca na liczebność

cecha wtórna

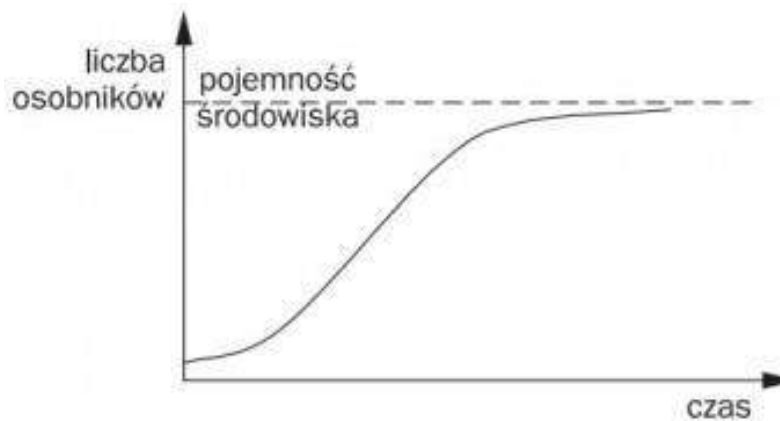
Wyjściowa pula nasion i jej dalsze losy – cykl życiowy roślin i ograniczenia środowiskowe

Etapy wzrostu *HS*

Typy wzrostu liczebności populacji a pojemność środowiskowa

naturalny wzrost liczebności
populacji hamowany
przez opór środowiska

wykładniczy wzrost liczebności
populacji, charakterystyczny
dla populacji ludzkiej

Typy wzrostu liczebności populacji

CECHY POPULACJI

Organizacja populacji - struktura relacji między jednostkami (osobnikami) tworzącymi populację:

- organizacja przestrzenna.
- organizacja społeczna,
- liczebność i zagęszczenie.

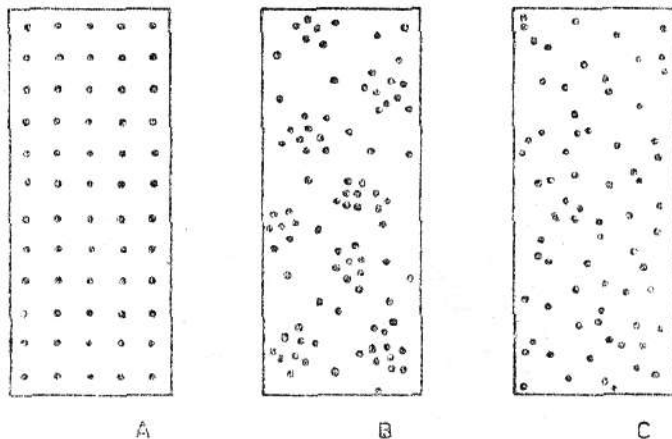
Struktura populacji - odsetek osobników o zróżnicowanych cechach genetycznych i morfologicznych:

- struktura wielkości jednostek w populacji,
- struktura wiekowa,
- struktura płci.

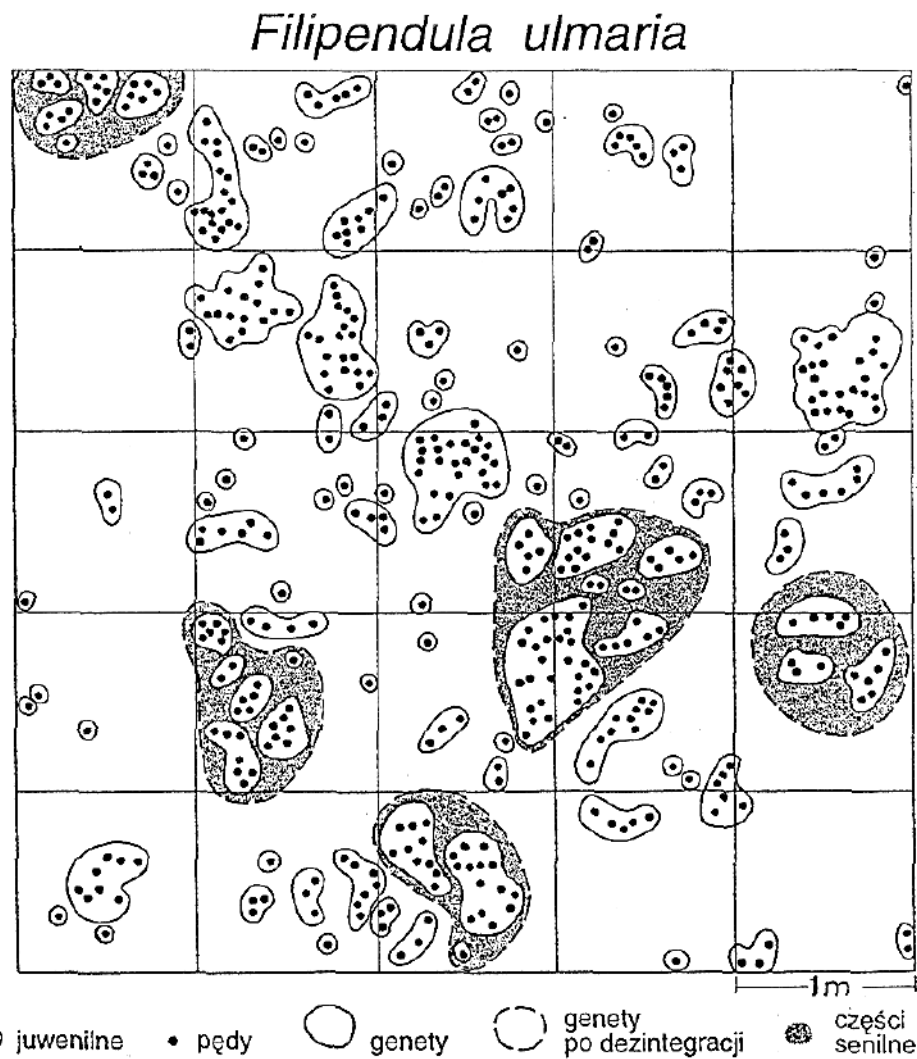
Procesy wewnątrzpopulacyjne:

- rozrodczość,
- śmiertelność.

Typy organizacji przestrzennej

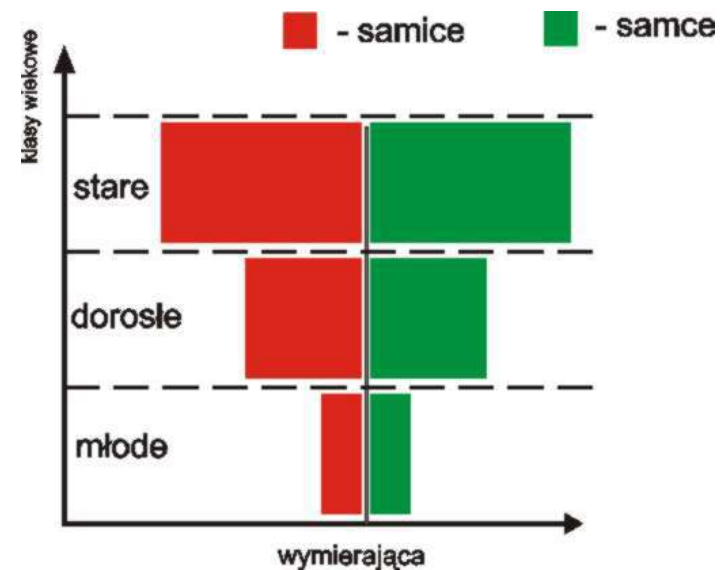
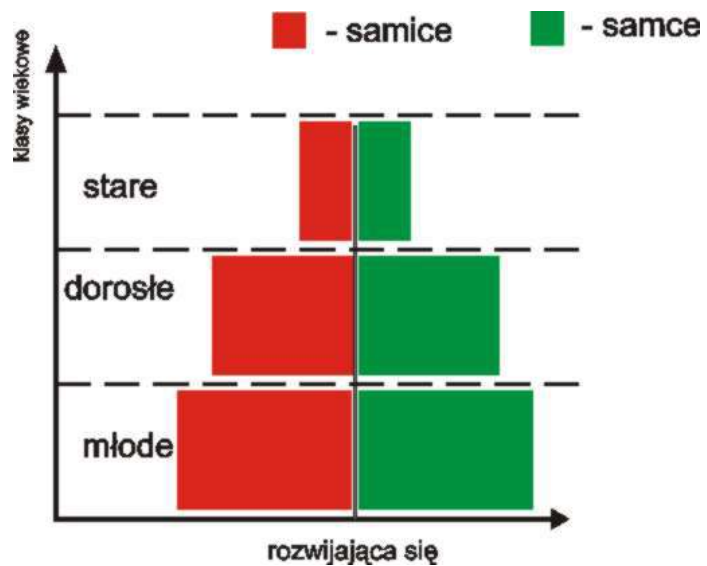
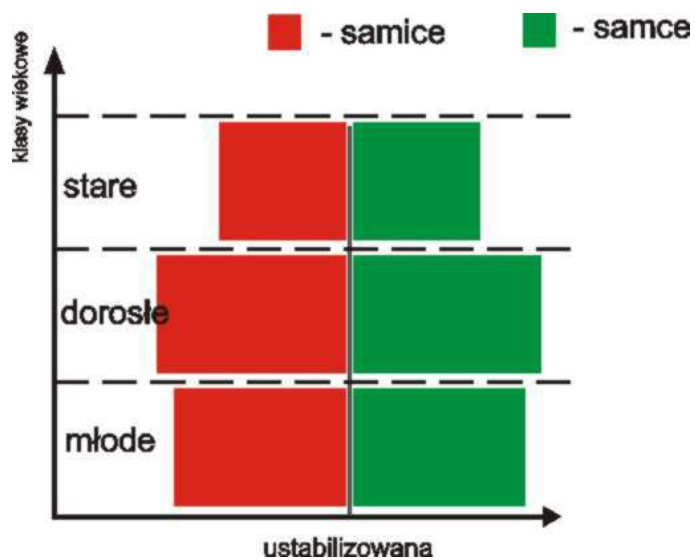
Typy rozmieszczenia przestrzennego organizmów. A — równomierne,
B — skupiskowe, C — losowe.

Wg Falińska 2004

Struktura wiekowa

Co to jest historia życiowa?

- **Historia życiowa** to „sposób na życie” organizmu, zawierający:
  - czas osiągnięcia dojrzałości
  - tempo i częstotliwość rozmnażania
  - kumulacja energii na rozmnażanie
  - liczba i rozmiar potomstwa
  - żywotność

Historia życiowe: wynik kompromisów ewolucyjnych „trade-offs” i „fitness”

Determinowana jest przez:

- plan budowy i formę życiową organizmu
- ewolucyjną reakcję na czynniki zewnętrzne:
  - warunki fizyczne
  - dostępność pokarmu
  - drapieżnicy
  - inne czynniki biotyczne np. konkurencja

Angielski ekolog J.P. Grime wyobraził sobie historie życiowe roślin leżące między trzema skrajnościami:

- **tolerancja na stres** (skłonność do wzrostu pod wpływem czynników stresogennych)
- **tolerancja na zaburzenia** (zajmowanie siedlisk przekształconych, ruderalnych)
- **konkurencyjność** (preferowanie dużych zasobów i stabilności)

Konkurencyjność

Czynniki determinujące strategię życiową

1. Stres
2. Zaburzenia
3. Konkurencyjność

